

SKJØTSELSPLAN FOR STENES NATURBEITEMARK, ØRSTA
KOMMUNE, MØRE OG ROMSDAL FYLKE.

BIOREG AS

Rapport 2019 : 19

Utførende institusjon: Bioreg AS www.bioreg.as	Kontaktpersonar: Finn Oldervik, Bioreg AS Sindre Stennes og Einar Arne Stennes, Grunneigarar	ISBN-nr. 978-82-8215-404-8
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 97 87 62 58 E-post: svingen.kamilla@gmail.com	Oppdragsgiver: Grunneiere; 129/1 – Einar Arne Stennes 129/2 – Sindre Stennes	Dato: 14.02.2020
Referanse: Oldervik, F. & Svingen K. 2019. Skjøtselsplan for Stenes naturbeitemark, Ørsta kommune, Møre og Romsdal fylke. Bioreg AS rapport 2019 : 19. ISBN; 978-82-8215-404-8		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for naturbeitemarka på garden Stenes i Norangsfjorden, Ørsta kommune i Møre og Romsdal fylke. Lokaliteten er i dag ikkje beita eller skjøtta på anna vis, men har tidlegare vore beita med opptil 200 mjølkegeiter pluss 50 – 70 årskje (til ca. 2012) og til tider 50 - 70 sau med lam i tillegg. Grunna manglande skjøtsel er lokaliteten i ferd med i gro igjen med spreining av, særleg bjørk, frå skogsområde på kvar side av lokaliteten, i tillegg til attgroing og oppgjødsling frå manglande nedbeiting av gras. Rapporten gjer greie for dei skjøtselstiltaka som bør vidareførast og setjast i verk for å taka vare på dei biologiske (og kulturelle) verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Naturbeitemark		

Figur 1. Biletet på framsida viser det meste av beitemarka på Stenes sett nede frå gardstunet. Som ein ser er det svært bratt her og ifølgje brukarane noko rasutsett. Foto: Kamilla Svingen 14.08.2019, Bioreg AS ©.

Føreord

Etter ynskje frå Fylkesmannen i Møre og Romsdal og dei to eigarane av Stenes, vart det utført ei re-kartlegging av naturbeitemarka på den nemnde garden i Norangsfjorden i Ørsta, som er ein del av det heilskaplege kulturlandskapet Norangsfjorden-Norangsdalen. Lokaliteten høyrer til garden Stenes gnr. 129 i Ørsta, og grunneigarane er Einar Arne Stennes (129/1) og Sindre Stennes (129/2). Lokaliteten har frå tidlegare vore undersøkt i samband med kartlegging av soppfloraen i naturbeitemarker og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag i 1993 (John B. Jordal og Geir Gaarder), samt i samband med re-kartlegging av kulturlandskapet Norangsfjorden-Norangsdalen i 2007 (J. B. Jordal) og i 2016 (Solfrid H. L. Langmo, Bioreg AS).

I 2019 vart det gjort ei naturfagleg undersøking av naturbeitemarka med det føremålet å oppdatere lokalitetsskildringa i Naturbase, samt laga ei skjøtelsplan for beitemarka. Mest fordi beitemarka har vore utan skjøtsel dei 7 siste åra, så har vi vurdert verdien av lokaliteten til å vera Lokalt viktig – C no mot B tidlegare (verdien er svak grunna svak skjøtsel). Lokalitetsskildringa er basert på siste versjon av faktaark for naturbeitemark, i tillegg til at den er skildra med omgrepa til NiN2.2. Mykje av lokalitetsskildringa er basert på skildringa frå 2016 som Bioreg AS også den gongen fekk utarbeidd.

Vi vil med dette takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/ Hege Steigedal for – saman med brukarane - å ha teke initiativ til re-kartlegging av naturbeitemarka sommar/haust 2019, samt for nyttige innspel i samband med kartleggingsarbeid og utforming av skjøtelsplanen. Hjarteleg takk også til tidlegare grunneigar, Aksel Stennes for at han stilte opp ved den naturfaglege undersøkinga. Dessutan stor takk til dei to eigarane for omfattande skildring av skjøtelsen fram til om lag 2012.

Mjosundet i Aure 14.02.2020

Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Oslo 14.02.2020

Bioreg AS

Kamilla Svingen

Innhald

Føreord.....	3
Naturbeitemark	5
1.1 Kvifor er naturtypen viktig	5
1.2 Utbreiing	5
1.3 Naturfagleg skildring	5
1.4 Påverknad, bruk	6
1.5 Råd om skjøtsel og omsyn	7
1.6 Kunnskapsnivå	7
1.7 Litteratur	7
Spesiell del: Søkbare eigenskapar, Stenes naturbeitemark	8
Kjelder.....	15
3.1 Skriftlege kjelder	15
3.2 Munnlege kjelder	15
Ortofoto/kart	15
Bilete	16
Artsliste.....	17
Vedlegg 1. Pristilbod Nofence for 50 geiter	19
Hvordan bestemmes din pris?	19
Brukerveiledning	20
Produkter.....	20

Naturbeitemark

Frå faktaark for Naturbeitemark (Bratli 2018).

1.1 Kvifor er naturtypen viktig

Naturbeitemark er ein artsrik naturtype med høg andel habitatspesialistar. Naturtypen er vidt utbreidd, men artsrik, ugjødsla beitemark i god hevd går tilbake som følgje av endringar i landbruket. Gjengroing etter opphøyr av bruk eller intensivert drift med gjødsling og pløying har redusert arealet. Typen er også utsett for nedbygging. På bakgrunn av dette er kulturmarkseng generelt vurdert som sårbar (VU) i Norsk raudliste for naturtypar 2018. Naturbeitemark har høg andel raudlisteartar i ulike organismegrupper, særleg karplanter, beitemarksopp og insekt, og dei viktigaste areala kan ha høge konsentrasjonar av raudlisteartar (hotspot for slike). Mange artar har hovudtyngda av førekomstane sine innanfor denne naturtypen.

1.2 Utbreiing

Naturbeitemark er vidt utbreidd over heile Noreg frå kysten til innland og i alle biogeografiske soner, frå boreonemoral til lågalpin sone (BN-LA) og frå sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon (O3-C1). I dag er typen vanlegast i regionar med mykje husdyrhald, til dømes øvre dalstrøk på Austlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på den sørlege delen av Nordlandskysten.

1.3 Naturfagleg skildring

Naturbeitemark er lysopa grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utsjånaden er karakterisert av lågvaksen vegetasjon dominert av urter og gras. Tre og buskar førekjem spreidd, til forskjell frå slåttemark der desse manglar. Marka er gjerne meir ujamn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte parti og bergknausar er også nokså vanleg. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og artar som ikkje dyra vil ha fordi dei er giftige, tornete, smaker vondt eller inneheld mykje silikat slik som sølvbunke. Naturbeitemark har få nitrofile artar, men spreidd kan nokre næringskrevjande og tråkktolerante artar førekoma. Karakteristisk er også førekomst av beitemarksopp om hausten.

Det er stor variasjon i arts-samansetninga og miljøtilhøve i naturbeitemark. Eit fellestrekk er at variasjonen både skuldast økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd. Naturbeitemark er semi-naturlege enger, oftast oppstått frå skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utvikla eigenskapar som skil den frå det natursystemet den vart utvikla frå, utan at markstruktur, hydrologi eller andre basale eigenskapar har blitt vesentleg endra. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er også faktorar av betydning. Tidspunkt på året og varigheit av beitet er også faktorar som påverkar vegetasjonen. Det er viktig med avpassa tal på beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfaldet og for lite beite gjev attgroing. Til forskjell frå kulturbeite er naturbeitemark ikkje pløygdd og tilsådd, og ikkje eller i berre liten grad gjødsla.

Kalkinnhold og jordråme er viktige årsaker til variasjonen i arts-samansetninga. heile variasjonsbreidda langs økoklinen kalkinnhold er representert og det er også stor variasjon i vassmetning frå veldrenert mark, via fuktmark til våte enger. Karplantemangfaldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i låglandet, der særleg kalktørrenger har eit høgt artsmangfald. Det same gjeld tørrbakkar i dalstrøk på Austlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følgje eit litt anna mønster, da artsrike beiter med høg førekomst av raudlista soppantar kan førekoma både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskare enger. Lang beitehistorie reknast å vera gunstig. Det er stor regional variasjon frå kyst til innland, frå lågland til fjell og frå sør til nord.

Naturbeitemark er ein svært artsrik naturtype karakterisert av mange raudlisteartar av insekt, karplanter og sopp (Bratli et al. 2011, Sverdrup-Thygeson et al. 2011). Av særleg betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant desse er 94 artar raudlista, først og fremst vokssopp, raudsporar, jordtunger og køllesopp. Også for ei lang rekke karplanter og insekt er naturtypen viktig. Rundt 85 raudlista karplanter er knytt til typen. Dei mest sjeldne finnes berre på eit fåtal stadar, medan andre er meir vidt utbreidd, men har gått tilbake i låglandet. Eit særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er førekomst av møkkbiller, ein artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinare tid (). Ei rekke insekt og andre invertebratar er også knytt til typen, der fleire er raudlista.

Viktige tilstandsvariablar (etter NiN) er rask gjenvekstsuksisjon i seminaturleg eng, sterkt endra jordbruksmark og våteng (7RA-SJ)), busksjiktdeknning (1AG-B-0), tresjiktdeknning (1AG-A-0), framandartsinnslag (7FA) og slitasje og slitasjebetinga erosjon (7SE). Andre tilhøve av betydning kan vera eutrofieringstilstand (7EU, nitrogendeposisjon, avrenning frå gjødsla areal), miljøgifter og anna ureining (7MG) og ferdsel med tunge kjøretøy (7TK).

Naturbeitemark inngår i ulike landskapstypar, frå vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, opne jordbrukslandskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte førekjem typen som små restareal og kantar i intensivt drive jordbrukslandskap. Ved kysten vekslar beitemark ofte med andre opne naturtypar i finskala mosaikkarta mønster. I dalstrøk finn ein gjerne artsrik beitemark i kantar mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vore utan hevd over lengre tid, men skal kartleggast som beitemarkskant så lenge dei framleis har preg av semi-naturleg eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknausar og små tresette parti.

1.4 Påverknad, bruk

Positive påverknadar i naturbeitemark er først og fremst beitebruk som opprettheld artsmangfaldet og rydding av buskas og tre. Ulike husdyrslag beitar på ulikt vis. Sau beiter til dømes meir selektivt enn storfe. Samebite er difor som regel positivt. Beite er ein naudsynt føresetnad for at naturtypen sine verdiar skal oppretthaldast. Beite tilpassa naturgrunnlaget er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, medan for sterkt beite medfører slitasje og trakkskadar.

Dei viktigaste negative påverknadsfaktorane i naturbeitemark er attgroing og intensivt bruk. Tidlegare var husdyrhald vanleg over heile landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphøyr av beite med påfølgjande gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til meir intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsett for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarkar er også eit problem, ved at det (raskt og over større areal) reduserer førekomsten av naturtypen. Det same er spreining og

etablering av framande arter og andre problemarter, ved at desse fortrenger dei typiske beitemarks-artane, og over tid fører til øydelegging av førekomstane av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både frå langtransportert luftforureining og frå lokale kjelder fører særleg i sørlege deler av landet til eutrofiering.

1.5 Råd om skjøtsel og omsyn

Skjøtsel skal oppretthaldast, eller igangsetjast i lokalitetar som kan restaurerast og der det er dokumentert høge naturverdiar. Det bør gjerast ei vurdering av korleis lokaliteten opphavelig har vore skjøtta. For lokalitetar som opplagt og relativt nyleg har vore slåttemark, og der det vert vurdert som mogleg å tilbakeføre lokaliteten til slåttemark skal dette opplysast. I dei fleste tilfelle er beiteregimet tilpassa den einskilde lokaliteten. Det bør utarbeidast planar for skjøtsel i viktige lokalitetar der grunneigar/drivar vert involvert. Typiske tiltak vil vera å tilpasse talet på dyr, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på staden. Både husdyrslag, talet på dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. Til dømes kan det vera aktuelt å halda sau unna lokalitetar med sjeldne orkidear som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrensa beiteperioden til vår-forsommar eller haust.

Gjødsling må unngåast og manuell rydding av ungskog og kratt vert gjort etter behov, og slik at marka vert halde open. Rydding bør gjerast gradvis, da for rask opning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og opna opp for uønskte artar. Tilleggsføring bør unngåast, da dette både medfører tråkkskadar, oppgjødsling og innføring av uønskte artar. Saltstein må unngåast. Framande artar bør fjernast, og slitasje og andre negative påverknadar bør unngåast i sårbare lokalitetar. Råd om skjøtsel finnest i Skjøtselshandboka (Norderhaug et al. 1999).

1.6 Kunnskapsnivå

Kunnskapsgrunnlaget for avgrensing og inndeling av naturbeitemark er rimeleg godt og i nokon grad samanstillt. Det manglar viktig kunnskap om avgrensing mot nabotypar og utbreiing. Vidare manglar det kunnskap om regionale utformingar, hevdens sin innverknad under ulike økologiske tilhøve og potensiale for restaurering.

1.7 Litteratur

Bratli, H., Jordal, J.B., Stabbetorp, O.E. & Sverdrup-Thygeson, A. 2011. Naturbeitemark – eit hotspot-habitat. Sluttrapport under ARKO-periode II. – NINA Rapport 714: 1-84.

Jordal, J.B., 1997. Sopp i naturbeitemarker i Norge. – Dir. Naturforv. Utrekn. 6: 1-112.

Halvorsen, R, Andersen T, Blom, H.H., Elvebakk, A., Elven, R, Erikstad, L., Gaarder, G., Moen, A., Mortensen, P.B., Norderhaug, A., Nygaard, K., Thorsnes, T., Ødegaard, F. 2009. Naturtyper i Norge (NiN) versjon 1.0.0. – Artsdatabanken, Trondheim.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge

Artslister siteres som (eksempel): Fredriksen S., Moy F., Husa V., Sjøtun K. og Schneider S. C. Alger Cyanophyta, Rhodophyta, Chlorophyta, Ochrophyta – I: Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L., Kvamme, M. (red.): 1999. Skjøtelsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. – Landbruksforlaget, Oslo.

Sverdrup-Thygeson, A. & Brandrud, T.E. (red.), Bratli, H., Framstad, E., Jordal, J.B. & Ødegaard, F. 2011. Hotspots – naturtyper med mange truede arter. En gjennomgang av Rødlista for arter 2010 i forbindelse med ARKO-prosjektet. – NINA Rapport 683. 64 s.

Ødegaard, F., Hanssen, O. & Sverdrup-Thygeson, A. 2011. Dyremøkk – eit hotspot-habitat. Sluttrapport under ARKO-prosjektets periode II. – NINA Rapport 715. 42 s.

Spesiell del: Søkbare eigenskapar, Stenes naturbeitemark

SØKBARE EIGENSKAPAR (for Naturbase)			
Namn på lokaliteten: Stenes	Kommune: Ørsta	Områdenr.	
ID i Naturbase BN00029825	Registrert i felt av: Sist av Kamilla Svingen (Bioreg AS)		Dato: 14.08.2019
Eventuelle tidlegare registreringar (år og namn) og andre kjelder (skriftlege og munnlege) John Bjarne Jordal og Geir Gaarder (1993) Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS (2015) Aksel Stennes (2019) (pers. med. den 14.08.2019) Sindre Stennes (2019) (pers. med. både i telefonsamtalar og utveksling av E-post) Einar Arne Stennes (2019) (pers. med. i telefonsamtalar med Oldervik)			Skjøtselsavtale: Inngått år: 2020 Utløper år:
Hovudnaturtype: % andel Naturbeitemark (D04) 100 % Etter NiN 2.2: Seminaturleg eng (T32) 100 % Tilleggsnaturtypar:	Utformingar: % andel Fattig beiteeng (MD2015) 100 % Etter NiN 2.2: intermediaær eng med klart hevdspreng (T32-4). 100 %		
Verdi (A, B, C): C	Annan dokumentasjon (bilete, belagte artar m.m.)		
Påvirkningsfaktorar (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)			
Stadkvalitet	Tilstand/Hevd	Bruk (no):	Vegetasjonstypar:

< 20 m	X	God		Slått		Torvtekt	Naturbeitemark (D04)
20 – 50 m		Svak		Beite	X	Brenning	
50-100 m		Ingen	X	Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårleg		Lauving			

OMRÅDESKILDING (For Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

INNLEIING

Skildra av Kamilla Svingen og Finn Oldervik, Bioreg AS på grunnlag av eigen naturfagleg undersøking 14.08.2019 i samband med kartlegging og re-kartlegging av nokre naturtypelokalitetar i Møre og Romsdal på oppdrag frå Fylkesmannen. Lokaliteten er tidlegare undersøkt av John Bjarne Jordal og Geir Gaarder i 1993, igjen av John Bjarne Jordal i 2007 og av Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS i 2015. Lokalitetsskildringa er oppdatert i samsvar med nye krav frå Miljødirektoratet og etter nyaste versjon av Natur i Norge (NiN versjon 2.2). Noko av skildringa er teke frå lokalitetsskildringa til Bioreg AS frå 2016. Også eldre skildringar av lokaliteten har vore bruka der dette har vore relevant. Raudlistestatus for arter følgjer norsk raudliste frå 2015 (Henriksen og Hilmo 2015), og raudlistestatus for naturtypar følgjer raudliste for naturtypar 2018 (Artsdatabanken 2018).

PLASSERING OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligg mellom innmarka på garden Stenes og opp mot fjellet Stålberghornet på sørsida av Norangsfjorden i Ørsta kommune. Den avgrensa lokaliteten er på om lag 718 daa og består av beitemark som er delvis raspåverka og noko attgrodd med ungsog. Lokaliteten har parti med vekselfuktig beitemark, i tillegg til nokre bergknausar og stadvis ein del rasmaterialar. Berggrunnen er i all hovudsak fattig der hovudbergarten er granittisk gneis med tilleggsbergartane migmatitt, granodioritt og augnegneis. Lausmassane består for det meste av rasmaterialar frå Stålberghornet. Lokaliteten ligg i følge Moen (1998), i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2).

NATURTYPAR, UTFORMINGAR OG VEGETASJONSTYPAR

Lokaliteten er avgrensa som naturbeitemark av utforminga fattig beiteeng (100 %). Naturbeitemark inngår i hovudtypen semi-naturleg eng (T32) etter NiN (2.2) og lokaliteten er vurdert til grunntypen «intermediær eng med klart hevdpreg» (T32-C-4). Naturbeitemark er ein naturtype innan semi-naturleg mark (T32), og er vurdert som sårbar (VU) i Norsk raudliste for naturtypar frå 2018.

ARTSMANGFALD:

Som påpeika i skildringa frå 2016 er lokaliteten truga av attgroing, mest av bjørk, og andelen av tre og buskar innanfor lokaliteten har auka sidan førre registrering i 2015. Naturbeitemarka er framleis opa, men særleg i kantane har det vakse til med noko krattskog av bjørk. På tidspunktet for synfaringa vart det observert ein del daudt gras, med dominans av sølvbunke, samt ein del storfrytle og stadvis ein del blåbærlyng. Andre registrerte artar var gulaks, ryllik, tepperot, blåklokke, tiriltunge, blåknapp, harerug, geitsvingel, småengkall, smalkjempe og augnetrøyst, fleire av desse typiske beitemarksartar. I partia med rasmaterialar vart det også registrert artar som hestespreng og fjellmarikåpe. Frå tidlegare har det vore registrert skarlagenvokssopp i samband med undersøkingane i 2007 og 1993, samt gul vokssopp i 2015. Dette er relativt vanlege artar å finna i beitemark, men skarlagenvokssoppen indikerer likevel ein viss kontinuitet i skjøtselen, men kan også finnast i til dømes litt mineralrik røsslyngsskog. I 2019 var det påvist engvokssopp her, ein ganske vanleg vokssopp i beitemark.

BRUK, TILSTAND OG PÅVERKNAD:

I fylgje dei tidlegare skildringane frå 1993, fortald av dei som budde der, var lokaliteten skogkledd fram til omkring andre verdskrig. Flyfoto frå 1962 viser også at det var betydeleg meir skog der på den tida. Lokaliteten har hovudsakeleg vore beita av geit fram til 2012, samt nokre storfe fram til 2015. I fylgje skildringa frå 2016 er beitetrykket i mindre områder oppgjeve som godt, men det meste av lokaliteten ber preg av attgroing. I dag er beitetrykket noko mindre og lokaliteten er sterkare truga av attgroing, med spreidde bjørkeoppslag i det meste av området. Vidare gjeld også skildringa om at lokaliteten er i ein attgroingsfase med tett sølvbunke-grasdekke, samt parti med bringebær, storfrytle, blåbær og ein del bregnar også i dag. Sjølv om ein del av bjørka på kvar kant av lokaliteten har spreidd seg noko lengre inn i lokaliteten dei siste åra, er det meste mindre, unge bjørkeoppslag og lokaliteten vurderast difor framleis til å vere i ein tidleg attgroingsfase og at den vil vera grei å restaurere om ein tek oppatt hevdnen med geitebeite her.

FRAMANDE ARTAR:

Det vart ikkje registrert framande artar innanfor lokaliteten, men det er registrert platanlønn aust for lokaliteten som kan spreie seg til området.

KULTURMINNER:

Det er ingen registrerte kulturminne innanfor lokaliteten.

SKJØTSEL OG OMSYN

Lokaliteten er i dag ikkje beita eller skjøtta på anna vis, men har tidlegare vore beita med opptil 200 mjølkegeiter pluss 50 – 70 årskje (til ca 2012) og til tider 50 - 70 sau med lam i tillegg. For å hindre meir attgroing, og for å ta vare på dei biologiske verdiane i framtida er det avgjerande at ein tek opp igjen husdyrbeite med eit langt høgare beitetrykk enn det er i dag. Beiting med geit vil vera det beste og eigarane har da også planar om å skaffa seg ein geiteflokk på om lag 50 dyr. Det er noko usikkert om dette er tilstrekkeleg med dyr til å hindra attgroing. Ein må også prøve å hindra at skogen på kantane av naturbeitemarka spreier seg ytterlegare, noko geitene truleg vil sørge for. Det er og viktig at platanlønn ikkje får høve til å spreia seg innover lokaliteten.

DEL AV HEILSKAPLEG LANDSKAP:

Lokaliteten utgjer ein viktig del av det heilskaplege kulturlandskapet i Norangsfjorden-Norangsdalen (KF00000241). Landskapet her er kjenneteikna av fleire store rasmarksenger som har vore brukt som beiteområde, fjordlandskap og ville fjell, og naturbeitemarka på Stenes utgjer ein viktig del av dette samanhengande området. Dette er hovudsakleg grunna arealstorleiken, men også fordi den er så godt synleg i landskapet frå andre sida av Norangsfjorden.

VERDIGRUNNGJEVING:

Lokaliteten oppnår høg vekt på storleik (>2 daa) grunna storleiken på 718 daa. Den oppnår låg vekt på artsmangfald då det vart registrert færre enn 15 kjenneteiknande artar og låg vekt på raudlisteartar grunna mangel på registrerte funn innanfor lokaliteten. Her er også potensialet for funn av raudlisteartar inkludert, som er vurdert som lågt grunna at lokaliteten ikkje har særleg lang kontinuitet. For tilstand oppnår lokaliteten middels vekt då den framleis kan reknast å vera lite gjengrodd, og den oppnår også middels vekt på påverknad grunna liten påverknad av tekniske inngrep og ureining, samt at den i liten grad er prega av framande artar.

Samla oppnår lokaliteten verdien: Lokalt viktig - C grunna manglande skjøtsel. For at verdien skal kunne gå opp att til å vera ein B-lokalitet krevst det at lokaliteten vert skjøtta med eit betydeleg høgare beitetrykk enn kva den er i dag.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtelsesplan: 15.11.2019	UTFORMA AV: Kamilla Svingen og Finn Oldervik		FIRMA: Bioreg AS	
UTM SONE 32V N 6898742 A 375087	Gnr/bnr. 129/1 og 129/2	AREAL (noverande): 718 daa	AREAL etter evt. restaurering: 718 daa	Del av verneområde? Nei
Kontakt med grunneigar/brukar (ev /informant). Før opp tidsperiodar, ev datoar. Kontakt med Aksel Stennes ved synfaringa i 2019 og med Sindre Stennes og Einar Arne Stennes per telefon og E-post i perioden august – desember 2019			Type kontakt (synfaring, tlf., e-post med meir) Fysisk møte med tidlegare eigar, Aksel Stennes i samband med synfaring, samt kontakt også med Einar Arne Stennes og Sindre Stenes per tlf. og e-post.	

MÅL:**Hovudmål for lokaliteten:**

- Å gjenoppta skjøtsel og beite med geit for å betre tilstanden av naturbeitemarka og hindre vidare attgroing.

Konkrete delmål:

- Auke beitetrykket i lokaliteten, fortrinnsvis med å starte opp att med beite med geiter på lokaliteten.
- Fjerne oppslag av lauvtre og hindre vidare spreining av bjørk inn i lokaliteten frå skogen i kantane.

Ev. spesifikke mål for delområde:**Tilstandsmål artar:**

- Lengst aust i nedre delar av lokaliteten var det noko lågtveksande vegetasjon med mindre grad av attgroing og innslag av artar som markjordbær, augnetrøyst sp. og lækjeveronika. Elles bør eit mål for lokaliteten som heilheit vere at skjøtselen fører til mindre dominans av sølvbunke og opne for eit høgare innslag av dei typiske naturengartane som vart registrert, som blåklokke, småengkall, gulaks, geitsvingel, augnetrøyst sp., harerug og blåknapp m.fl. Per i dag er store deler av lokaliteten dominert av høgvakne artar/attgroingsartar som blant anna storfrytle, ymse bregnar, bjørkerenningar, brennesle, bringebær og rogn for å nemna dei viktigaste.
- Potensialet for interessante beitemarksopp innan lokaliteten er som nemnd ikkje vurdert som særleg stort, men eit høgare beitetrykk og mindre dominans av høg vegetasjon vil likevel kunne vere fordelaktig med tanke på moglegheita for funn i framtida.

Mål for bekjemping av problemartar/gjengroing:

- Særleg skogen langs kantane av lokaliteten er område ein bør følge med på så den ikkje spreier seg lenger innover i lokaliteten. Her vil særleg lauvtre som bjørk og rogn kunne være å rekna som problemartar, skjønt særleg rogn er jo god geitemat også. Beitetrykket bør også vera høgt nok til at det ikkje byggjer seg opp med gammalt gras (strø) i enga, som det er i ferd med å gjera i dag grunna dominansen av sølvbunke innanfor lokaliteten. Daudt gras kan eventuelt samlast og fjernast, då eit slikt tiltak kan vera med å hindra oppgjødsling av lokaliteten. Denne metoden er likevel svært arbeidskrevjande, så i naudstifelle har slikt gras vorte brend år om anna. Dette er ikkje noko vi vil tilrå, då ein lett kan missa kontrollen over slike grasbrannar. Ei anna ulempe med brenning er at det gjev ein gjødslingseffekt. Delvis grunna rotnande gras ser ein allereie nitrofile artar som nyseryllik, geitrams og mjørdurt. Også dekninga av bregnar, blåbærlyng og storfrytle kan bli problemartar om dei aukar i utbreiing, men ingen av desse kan karakteriserast som nitrofile.

AKTUELLE TILTAK:	Priorit ering (år)	Ant daa og kostnad/d aa	Kontro ll: (Dato)
<p>Generelle tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ein bør auke beitetrykket så snart som mogleg for å hindre vidare attgroing av lokaliteten. Beitinga bør helst vere med geiter for å oppretthalde kontinuiteten av skjøtselen i tråd med kva naturbeitemarka tidlegare har vore nytta til. - Beiting med ca. 50 geiter. Om det viser seg å verta naudsynt for å halda lokaliteten i hevd, må talet på beitedyr aukast. - Brukarane nemner at det er behov for å gjerde inn innmarka på garden slik at beitedyra held seg unna dyrkamarka. Til dette trengs om lag 800 m med gjerde. Vi har gjort ein del undersøkingar omkring dette og kome fram til at eit nettinggjerde, 140 cm høgt med el-tråd på dyresida, inkludert 3 grinder vil koma på om lag kr. 70.000,- (80.000,-) ferdig oppsett¹. For å styra beitedyra dit det trengs mest innan den store beitemarka, har brukarane kome til at Nofence er eit godt alternativ slik det er utvikla i dag. Nofence for ca. 50 dyr vil koma på noko over 100.000 kr. (Sjå vedlagde pristilbod frå Nofence AS). Bioreg AS støyr brukarane i at begge desse innretningane er naudsynt for å få til ein god og trygg skjøtsel av lokaliteten. - No går det av og til ras på Steneset som stadvis kan leggja gjerdet flatt år om anna, noko som medfører ein del vedlikehald, men vi vil likevel tilrå eit vanleg gjerde som løysing her. 	<p>2020</p> <p>2020</p> <p>2021</p> <p>2022</p> <p>2023</p>	<p>Netting- gjerde; Inntil kr. 80.000,-</p> <p>Nofence kr. 100.000,-</p>	
<p>Aktuelle restaureringstiltak, utover dei generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fjerning av daudt gras (Geitebeiting seinhaustes ville truleg ha fått bukt med det meste), småbjørk og andre lauvtre er heilt naudsynt for å oppretthalde og auke kvaliteten på lokaliteten og hindre at naturkvalitetane forringast ytterlegare. Også kva gjeld dette punktet vil geitene vera til god hjelp. - Det vart også registrert artar som nyseryllik, bringebær, brennesle, revebjølle, mjøddurt, firkantperikum, høymole sp., geitrams og ein del ryllik som også reknast å vere artar som indikerer attgroing og gjødselpåverknad. Å hindre at lokaliteten vert meir gjødselpåverka og at artar som dette aukar i mengde bør difor også vera eit mål for å hindre at naturverdiane her vert ytterlegare forringa. 			
<p>Aktuelle årlege skjøtselstiltak, utover dei generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vedlikehald av gjerde 			

UTSTYRSBEHOV:

Klippesaks, sag, hanskar og anna reiskap for å fjerne tre, buskar og oppslag.

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evaluerast innan: 5 år

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Synfaring ved evaluering etter at tiltaka har vorte gjennomført bør leggjast til vår/sommar, og det kan også vera lurt å få registrert insektfaunaen i området. Ved framtidige feltarbeid bør ein også undersøkje området på nytt for sopp om hausten.

Tilskot søkt år:		Søkt til:	
Tilskot tildelt år:		Tildelt frå:	

Skjøtselsavtale partar:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for å iverksetja skjøtselsplanen: Eigarane

¹ Prisen er basert på innhenta prisar frå leverandør, samt kommunale takstar nytta i Ørsta/Volda

Kjelder

3.1 Skriftlege kjelder

Bryn, A. & Ullerud, H.A 2018. Feltveileder for kartlegging av terrestrisk naturvariasjon etter NiN (2.2.0) – tilpasset målestokk 1:5000 og 1:20 000, utgave 1, kartleggingsveileder nr 2. Artsdatabanken, Trondheim.

Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1993. Soppfloraen i ein del naturbeitemarkar og naturenger i Møre og Romsdal og Trøndelag. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernavingdelinga rapport nr. 9-1993. 76s.

Jordal, J.B., Holtan, D. & Bøe, P. G. 2007. Kartlegging av naturtypar i Ørsta kommune. Rapport J.B. Jordal nr. 1-2007. 126 s.

Langmo, S. H. L & Oldervik, F. G. 2016. Rekartlegging av naturtypar i kulturlandskapet i Norangsfjorden-Norangsdalen, Ørsta kommune, sumaren 2015. Bioreg AS. Rapport 2016:03. ISBN 978-82-8215-310-2

3.2 Munnlege kjelder

Aksel Stennes, Parkvegen 1, 6222 Ikornnes. Tlf. 908 95 816. Tidlegare eigar av Gnr. 129/2

Einar Arne Stennes, Stenes, 6196 Norangsfjorden. Tlf. 952 33 246. Eigar av Gnr. 129/1

Sindre Stennes, Åsvegen 28. 6230 Sykkylven. Tlf. 993 66 611. Noverande eigar av Gnr. 129/2. Einars bruk ligg lengst mot aust.

Ortofoto/kart

Figur 2. Ortofoto over lokaliteten frå 2013, henta frå Naturbase. Lokaliteten er avmerkt i grønt og grunna at det ikkje vert endra på avgrensinga er det gamle kartet framleis aktuelt.

Bilete

Figur 3. Bilete av austlege delar av lokaliteten, tatt frå gardsvegen. Biletet viser noko av attgroinga med lauvtre og ein kan sjå områda med rasmaterialar. Foto: Kamilla Svingen 14.08.2019, Bioreg AS ©.

Figur 4. Biletet er tatt i austleg retning og viser området frå omkring midt i lokaliteten. Biletet viser at det er mykje dautt gras innan lokaliteten, mesteparten sølvbunke kan det sjå ut som. Oppslaga av lauvtre ser også ut til å gripa om seg, men kjem det geiter på beite her, så får dei nok bukt med det meste når dei er såpass små som dette. Foto: Kamilla Svingen 14.08.2019, Bioreg AS ©.

Figur 5. Biletet viser noko av vegetasjonen innanfor lokaliteten lengst vest i lokaliteten, kor det var noko meir lågtveksande vegetasjon. Foto: Kamilla Svingen 14.08.2019, Bioreg AS ©.

Artsliste

Lokaliteten vart undersøkt den 14.08.2019 av Kamilla Svingen (Bioreg AS). Følgjande artar vart registrert:

Augnetrøyst sp.

bakkefrytle

bakkesoleie

bjørk

blåbær

blåklokke

blåknapp

brennesle

bringebær

bråtestorr

dauvnesle

engkvein

engreverumpe

engsyre

firkantperikum
fjellmarikåpe
Fugletelg
fuglevikke
føllblom
geitrams
geitsvingel
grasstjerneblom
gulaks
harerug
hengeveng
hundegras
hundekjeks
hestespreng
krattlodnegras
markjordbær
mjørdurt
nyseryllik
ormetelg
raudkløver
raudsvingel
revebjølle
rogn
ryllik
røsslyng
selje

sisselrot
skogburkne
skogstjerne
skogstorkenebb
sløke
smalkjempe
smyle
småengkall
storfrytle
storhøymole
sølvbunke
tepperot
tiriltunge
tviskjeggveronika
gul vokssopp
engvokssopp

Vedlegg 1. Pristilbud Nofence for 50 geiter

Bioreg AS
Finn Oldervik
Ånessvegen 160
N-6693 MJOSUNDET

BATNFJORDSØRA, 26. november 2019

Tilbud - Geiteklaver 2020

Hei Finn Oldervik

Vi takker for forespørselen og sender deg her vårt tilbud.
Leveringsdato er innen 15. Mai 2020.
Hvis tilbudet aksepteres, imøteser vi en bekreftelse på e-post til synne@nofence.no.

Tilbud om kontantrabatt for investeringssum

Vi tilbyr en kontantrabatt på klavekostnad ved forhåndsbetaling av investeringsbeløpet, jfr. Tabell under.

Du må selv beskrive ønsket fakturadato i tilbudsaksept.
Hvis ikke annet er oppgitt, så blir faktura sendt samtidig med levering.

NB! Merk at ved forhåndsfakturering vil moms bli etterfakturert ved levering av produktene.

Faktura utstedt	Kontantrabatt
1. Desember 2019	10%
15. Februar 2020	5%
Ved Levering 2020	-

Informasjon om brukskostnad

Vi fakturerer brukskostnader kvartalsvis og på etterskudd, og kun hvis du har hatt klaver i bruk foregående kvartal.

All brukskostnad blir beregnet ut ifra data vi mottar fra klaven.

Les mer her; <https://nofence.no/fakturainfo/>, eller hovedtrekkene gjengitt under:

Hvordan blir bruksprisen regnet ut i din kvartalsvise faktura?

Du betaler for bruk av hver enkelt klave, og så summeres alle klavene sammen i din faktura.
Hver klave har blitt registrert med et antall faktiske beitedøgn for gjeldende kvartal og denne blir multiplisert med din pris.

Kostnad per klave = antall beitedøgn x din pris

Hvordan bestemmes din pris?

- For å finne din pris så ser systemet 365 dager tilbake i tid. Din pris for bruk bestemmes ut ifra et **gjennomsnittlig** antall registrerte beitedøgn **siste 365 dager** (siste fire kvartal) for alle dine

Nofence AS

Telefon: +47 40206400 E-post: mailto:synne@nofence.no

klaver og hentes ut ifra pristabellen under. Data om antall beitedøgn rapporteres automatisk inn til Nofence-databasen.

- Når du som ny kunde tar i bruk klaver for første gang så har du ingen beitehistorikk, men får en **oppstartsbonus på 365 beitedøgn** per klave. Derfor får du den laveste døgnprisen som er oppnåelig i starten av ditt kundeforhold. F.eks: Har du 4 klaver, blir din pris 2,50 kr når du starter kundeforholdet.
- Hvis du som eksisterende kunde kjøper flere klaver, så vil disse nye klavene starte med en oppstartsbonus slik at din pris ikke blir påvirket.

Antall beitedøgn per siste 12 mnd→	1-30	31-60	61-90	91-120	121-150	151-180	181-210	211-240	241-270	271-300	301-330	331-365
Antall klaver i bruk↓												
1-3	6,00	6,00	5,70	5,40	5,10	4,80	4,50	4,20	3,90	3,60	3,30	3,00
4-9	5,00	5,00	4,75	4,50	4,25	4,00	3,75	3,50	3,25	3,00	2,75	2,50
10-19	4,50	4,50	4,28	4,05	3,83	3,60	3,38	3,15	2,93	2,70	2,48	2,25
20-49	4,00	4,00	3,80	3,60	3,40	3,20	3,00	2,80	2,60	2,40	2,20	2,00
50-99	3,50	3,50	3,33	3,15	2,98	2,80	2,63	2,45	2,28	2,10	1,93	1,75
100-199	3,00	3,00	2,85	2,70	2,55	2,40	2,25	2,10	1,95	1,80	1,65	1,50
200+	2,50	2,50	2,38	2,25	2,13	2,00	1,88	1,75	1,63	1,50	1,38	1,25

Prismatrise: Viser pris pr. klave, pr. beitedøgn, i norske kroner, eks. mva.

Bruerveiledning

Vi oppfordrer til å lese vår [brukerveiledning](#) og se denne [animasjonsfilmen](#) for god forståelse av begrensninger og muligheter ved bruk av vår beiteteknologi.

Har du spørsmål knyttet til vår beiteteknologi eller om tilbudet, så ta kontakt.

Tilbudsdetaljer produkt

Tilbudsdetaljer

Dato sendt:	26.11.2019	Tilbudsref.:	12572
Gyldig til:	26. desember 2019	Betalingsmåte:	Faktura
Versjon:	2	Leveringsbetingelse	Se vedlegg

Produkter

Vare	Navn	Enheter	Nettobeløp
G2Comp	Goat Collar complete with battery and neck strap	50	92 500,00
20Battery-Sheep	Batteri til småfeklave	10	3 900,00
20Charger-Sheep-5x	Batterilader småfe til 5 batteri	3	4 500,00
20Beacon-pair	Beacon, 2 stk	1	500,00
F03	Frakt	1	150,00

Totalt nettobeløp ekskl. mva. - 101 550,00
NOK:

Nofence AS

Tel: +47 40286100 E-post: mailto:sales@nofence.no

Vennlig hilsen,
Synne Foss Budal
Selger
Nofence AS

STANDARD LEVERINGSBETINGELSER FOR NOFENCE AS
Oppdatert 08.09.2018

****§****

BAKGRUNN OG VIRKEOMRÅDE

Nofence AS, org.nr. 996 858 626 («**Nofence**») har utviklet og eier alle rettighetene til en solcelledrevet klave som inneholder GPS-teknologi og et tilhørende digitalt kart («**Produktet**») som tildanner et virtuelt gjerdesystem for dyr på beite. Disse standard leveringsbetingelsene («**Avtalen**») skal gjelde for alle leveranser av Produktet som Nofence foretar overfor kunden («**Kunden**») med mindre annet er uttrykkelig og skriftlig avtalt mellom Nofence og Kunden (heretter samlet omtalt som «**Partene**» eller enkeltvis som en «**Part**»/«**Parten**»).

DEFINISJONER

Med mindre annet er uttrykkelig uttalt, skal følgende begreper ha følgende meningsinnhold i denne Avtalen:

«**Konfidensiell Informasjon**» skal bety all informasjon og data i enhver form om en Part, herunder blant annet all informasjon knyttet til tekniske løsninger mv. til Produktet (inkludert, men ikke begrenset til tekniske løsninger, data, kildekode, software, know-how, teknisk materiale inkludert beskrivelser og spesifikasjoner) og all finansiell og kommersiell informasjon om en Part.

Informasjon om Part skal imidlertid ikke anses som Konfidensiell Informasjon dersom den annen Part kan dokumentere at

- a) informasjonen var offentlig kjent på avtaletidspunktet eller senere blir offentlig kjent, forutsatt at offentliggjøringen ikke skyldtes rettsstridige forhold, herunder brudd på denne Avtalen;
- b) informasjonen er utviklet av Parten uavhengig av og helt uten tilknytning til Avtalen, eller;
- c) informasjonen er mottatt av en tredjemann som ikke ved informasjonsutvekslingen stod under noen konfidensialitetsforpliktelse overfor den Parten som informasjonen vedgår.

«**Immaterielle Rettigheter**» skal bety eierskap eller bruksrett til alle registrerte eller ikke-registrerte immaterielle rettigheter inkludert, men ikke begrenset til, informasjon, oppfinnelser, patenter og patentsøknader, tekniske løsninger, konsepter, prototyper, metoder og fremgangsmåter, teknisk materiale og beskrivelser/spesifikasjoner, tekniske tegninger, know-how, opphavsrettigheter,

Nofence AS

data, databaser, software, kildekode, algoritmer, tekniske instruksjoner, varemerke, kjennetegn, design og forretningshemmeligheter.

LEVERING OG RISIKOOVERGANG

Tidspunktet for levering av Produktet, samt leveringssted, avtales særskilt i det enkelte tilfelle. Med mindre annet særskilt fremgår av det avtalte, skal levering skje i henhold til INCOTERMS 2010 «Ex Works» (EXW) - fra Nofence sitt lager i Batnafjordsøra, Norge.

Risikoen går over på Kunden når Produktet er levert som avtalt. Risikoen skal anses for å ha gått over på Kunden når leveringstiden har kommet og Produktet er stilt til Kundens rådighet, selv om Kunden ikke har hentet Produktet. Nofence sin eventuelle ivaretagelse av Produktet etter leveringstidspunktet, skjer for Kundens regning og risiko.

PRODUKTETS EGENSKAPER

Produktet skal være i samsvar med de krav til art, mengde og andre egenskaper som følger av Avtalen og den individuelle kjøpsordren («**Kjøpsordren**») som ligger til grunn for Avtalen.

Kunden skal kontrollere at Produktet er i samsvar med Kjøpsordren og Avtalen umiddelbart etter levering.

FORSINKELSE

Hvis Nofence skulle ha grunn til å tro at selskapet ikke vil klare å levere Produktet innen avtalt leveringstid, skal Nofence uten ugrunnet opphold varsle Kunden om dette og angi grunnen til forsinkelsen, samt om mulig antatt korrekt leveringstid.

Nofence kan be Kunden om en forlenget frist for å levere. Hvis Kunden ikke aksepterer slik forlengelse, skal Nofence dekke rimelige kostnader forbundet med å minimere forsinkelsen med mindre forsinkelsen skyldes forhold som Kunden svarer for.

Kunden kan heve Avtalen dersom forsinkelsen utgjør et vesentlig avtalebrudd og avtalebruddet ikke er avhjulpet innen en utbedringsfrist som ikke skal være kortere enn 14 kalenderdager.

MANGLER

Kunden skal varsle Nofence om mangel ved Produktet snarest mulig etter at mangelen viste seg. Kunden taper retten til å gjøre mangelen gjeldende dersom han ikke har reklamert innen 14 kalenderdager etter at han oppdaget eller burde ha oppdaget mangelen. Nofence skal ikke under noen omstendighet være ansvarlig for mangler som viser seg senere enn to (2) år eller 500 akkumulerte beitedøgn, avhengig av hva som inntreffer først, etter tidspunkt for levering av Produktet.

Nofences mangelsansvar omfatter ikke mangler forårsaket av Kundens instruksjoner eller spesifikasjoner, mangelfullt vedlikehold, feil montering og/eller anvendelse av Produktet eller øvrige forhold som Kunden bærer risikoen for. Nofences ansvar omfatter heller ikke normal slitasje og forringelse av Produktet.

Nofence har både rett og plikt til å avhjelpe mangler ved Produktet så raskt som mulig og for egen kostnad. Avhjelp kan ta form av reparasjon, omlevering eller supplerende levering. Dersom Produktet må sendes tilbake for reparasjon/omlevering, skal forsendelsen/transporten skje i henhold til Nofences anvisning. Forsendelsen/transporten skal i slike tilfelle være for Nofences regning og risiko.

Kunden kan ikke gjøre gjeldende andre misligholdsanksjoner mot Nofence enn det som fremgår av dette punkt 6. Nofence skal ikke under noen omstendighet være ansvarlig for økonomisk tap som påføres Kunden som følge mangler, inkludert, men ikke begrenset til, indirekte tap. Indirekte tap omfatter blant annet tapt inntekt i enhver form, tapt produksjon, krav fra tredjeparter mv.

AVBESTILLING

Kunden kan avbestille Produktet helt eller delvis ved å gi Nofence skriftlig melding. Avbestilling må skje senest tre (3) uker før avtalt leveringstid.

Ved avbestilling skal Kunden betale (i) for Produkter som allerede er levert samt annet utestående beløp og (ii) andre kostnader som Nofence kan dokumentere å ha hatt i forbindelse med avbestillingen, inkludert men ikke begrenset til utlegg og kostnader som Nofence har pådratt seg før mottak av avbestillingen, og som Nofence ikke kan benytte i leveranser til andre kunder. Videre skal Kunden betale et avbestillingsgebyr lik 10% av kjøpesummen som fremgår av Kjøpsordren. Ved delvis avbestilling beregnes avbestillingsgebyret på grunnlag av den andelen av kjøpesummen som det avbestilles for.

FORCE MAJEURE

Forsinkelse eller mangel i forbindelse med oppfyllelse av noen av Partenes forpliktelser i henhold til Avtalen skal ikke anses å utgjøre en mangel eller gi grunnlag for erstatningskrav hvis, og i den utstrekning, forsinkelsen eller mangelen skyldes en hindring utenfor Partens kontroll og som vedkommende Part ikke med rimelighet kan overvinne. Hvis force majeure-begivenheten gjør at Nofence ikke klarer å levere, eller dersom levering blir urimelig tyngende, kan Nofence heve Avtalen uten noen form for ansvar overfor Kunden.

GARANTIER

Nofence garanterer:

- (i) at Nofence har rett til å inngå denne Avtalen og til å gjennomføre dens formål
- (ii) at inngåelsen av denne Avtalen og salg av Produktet etter Nofence sin kunnskap ikke medfører inngrep i tredjeparts immaterielle rettigheter

Nofence garanterer ikke at dyr som benytter Produktet alltid vil holde seg innenfor det forhåndsdefinerte beiteområdet ved bruk av Produktet. Eventuelle økonomiske tap som følge av rømming er Kundens risiko. Nofence har heller intet ansvar for Produkter som mistes eller tapes. Produktet innehar funksjonalitet som medfører at Produktet skal kunne spores, men Nofence er ikke ansvarlig for tap av Produktet som skyldes at det ikke lar seg spore.

ANSVAR FOR SKADE PÅ DYR OG ANSVARSBEGRENSNING

Nofence skal ikke, så langt gjeldende regelverk tillater det, være ansvarlig for skade som Produktet direkte eller indirekte volder på dyr, eiendom eller annet løstøre. Dersom det forvoldes skade på tredjemanns eiendom, skal Kunden holde Nofence skadesløs for ethvert krav.

Nofence skal ikke under noen omstendighet være ansvarlig for tap eller skade som skyldes manglende eller sviktende dekning på mobilnettverket som Produktet er koblet til.

Nofence skal ikke under noen omstendigheter være ansvarlig for (i) tap av eller skade på data, (ii) indirekte tap, avledede tap, tilfeldige tap eller konsekvenstap, eller (iii) tapt inntekt, forretning, goodwill eller forventet inntjening.

Det samlede beløp Kunden kan holde Nofence ansvarlig for, uansett grunnlag og årsak, skal aldri overstige det beløpet Kunden har betalt til Nofence som vederlag under Avtalen.

KUNDENS PLIKTER OG ANSVAR

Kundens plikter

Dersom Nofence sin leveranse av Produktet er avhengig av Kundens medvirkning i form av materiell, tjenester, dokumentasjon, informasjon, tilganger eller andre former for assistanse, skal Kundens medvirkning ytes på en slik måte at Nofence sin rettidige levering ikke hindres.

Dyrevelferd er alltid dyreeiers ansvar, jf. Lov nr. 97 av 19. juni 2009 om dyrevelferd (Dyrevelferdsloven).

Kunden plikter å sette seg godt inn i den til enhver tid gjeldende brukerveiledning knyttet til Produktet («**Brukerveiledningen**») og skal etterleve de instruksjoner og retningslinjer som der gis. Brukerveiledningen finnes tilgjengelig på www.brukerveiledning.nofence.no.

Nofence fraskriver seg ethvert ansvar for Kundens manglende etterlevelse av Brukerveiledningen, og Kunden skal holde Nofence skadesløs for all skade og tap som måtte oppstå som følge av slik manglende etterlevelse.

Nofence forbeholder seg retten til å terminere Avtalen med umiddelbar virkning dersom brudd på Brukerveiledningen avdekkes, herunder brudd på Kundens plikt til å bare benytte Produktet på dyrearter som Produktet er godkjent for.

Tillatelser og Produktets lovlighet

Nofence er ansvarlig for at Produktet lovlig kan selges til Kunden på avtaletidspunktet.

Kunden er ansvarlig for å erverve eventuelle tillatelser som er nødvendig for å benytte Produktet.

Dersom Produktet etter inngåelse av Avtalen skulle bli ulovlig å benytte, skal Partene enes om en avviklingsperiode som ikke skal overstige to (2) måneder. I et slikt tilfelle skal Partene bære sine egne kostnader, og skal ikke kunne kreve noe fra hverandre. Dersom en eventuell fremtidig ulovlighet kan avhjelpes ved endringer eller oppdateringer av Produktet, skal Partene ha rett til å forhandle om slike endringer eller oppdateringer.

BETALING OG BETALINGSBETINGELSER

Alle priser og nærmere detaljer knyttet til vederlaget som Kunden skal betale for Produktet, fremgår av Kjøpsordren. Med mindre annet er uttrykkelig angitt i Kjøpsordren, er alle priser oppgitt eksklusiv merverdiavgift, toll og eventuelle andre avgifter.

Med mindre annet fremgår av Kjøpsordren, skal betaling foretas innen fjorten (14) kalenderdager fra fakturadatoen. Dersom Produktet ikke er mottatt av Kunden som følge av forhold som Kunden er ansvarlig for, forfaller kjøpesummen likevel til betaling i henhold til fakturaen.

Dersom Kunden ikke betaler til avtalt tid, har Nofence krav på rente av det forfalte beløpet i samsvar med Lov nr. 100 av 17. desember 1976 om renter ved forsinket betaling m.m. (Forsinkelsesrenteloven).

Produktet er Nofences eiendom inntil kjøpesummen med tillegg av renter og omkostninger er fullt betalt, jf. Lov nr. 2 av 8. februar 1980 om pant (Panteloven) §§ 3-14 flg.

Dersom forsinket betaling, med tillegg av eventuelle forsinkelsesrenter, ikke har blitt betalt innen tretti (30) kalenderdager etter forfall, kan Nofence sende til Kunden et skriftlig varsel hvoretter det fremgår at Avtalen vil heves grunnet betalingsmisligholdet med mindre Kunden betaler utestående med tillegg av eventuelle forsinkelsesrenter innen syv (7) dager regnet fra varselet. Ved heving har Nofence rett til å tilbakeholde eventuelle Produkter, kreve eventuelle leverte Produkter tilbake, samt kreve erstatning for sitt fulle tap.

Nofence forbeholder seg retten til å endre prisnivå og generell prismetode. Kunden vil i så tilfelle bli varslet om dette for å akseptere endringen.

INFORMASJONSSIKKERHET, DATA, BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER MV.

Nofence skal sørge for betryggende behandling av personopplysninger i forbindelse med Kundens bruk av Produktet. For informasjon om Nofence sin behandling av personopplysninger henvises det til Nofence sin personvernerklæring, som er tilgjengelig på Nofence sine nettsider, se [TBA – Blir lagt ut på nettsiden nofence.no ila Oktober].

IMMATERIELLE RETTIGHETER TIL PRODUKTET

Alle Immaterielle Rettigheter knyttet til Produktet eies ene og alene av Nofence. Ingenting i denne Avtalen skal tolkes som å gi Kunden noen form for eierskap til de Immaterielle Rettighetene tilknyttet Produktet.

Nofence gir herved til Kunden en begrenset, ikke-eksklusiv, evigvarende rett, begrenset til Norge, til å bruke Produktet, sammen med tilhørende software (firmware) og dokumentasjon i den utstrekning det er nødvendig for å oppnå formålet med kjøpet av Produktet.

KONFIDENSIALITET

Partene forplikter seg til å

- a) holde den Konfidensielle Informasjonen strengt hemmelig, og skal i håndteringen og oppbevaringen av den Konfidensielle Informasjonen benytte kontrollmetoder, beskyttelsesmetoder og andre sikkerhetsforanstaltninger som er minst like strenge som de Partene bruker for å beskytte sin egen konfidensielle informasjon; og
- b) ikke bruke mottatt Konfidensiell Informasjon til andre formål enn til gjennomføring av denne Avtalen; og
- c) ikke «reverse engineer», fragmentere eller på annen måte dekompile mottatt Konfidensiell Informasjon med mindre det skulle være nødvendig for å gjennomføre denne Avtalen; og
- d) ikke gi innsyn i eller adgang til, hverken direkte eller indirekte, eller på noen annen måte gjøre mottatt Konfidensiell Informasjon tilgjengelig for noen tredjeparter uten å ha innhentet skriftlig forhåndssamtykke fra den annen Part, med mindre slik tilgjengeliggjøring av påkrevd i henhold til lov eller etter domstolsavgjørelse.

Hver Part skal sørge for at ansatte, konsulenter mv. som kommer i befatning med Konfidensiell Informasjon, er pålagt like streng taushetsplikt som fremgår av denne Avtalen.

Konfidensialitetsplikten som fremgår av denne Avtalen skal vare i fem (5) år etter Avtalens opphør. Heving av denne Avtalen av en av Partene skal, uansett bakgrunn for hevingen, ikke ha noen innvirkning på konfidensialitetsplikten.

KOSTNAD FOR BRUK

Kostnad for bruk påløper når klaven er påslått. Det er derfor viktig at batteri tas ut av klaven når klaven ikke er i bruk.

Bruksfakturerer skjer etter faktisk bruk per kvartal. [Les her for mer informasjon om bruksfakturerer.](#)

FORHOLDET TIL BAKGRUNNSRETEN

Lov nr, 27 av 13. mai 1988 om kjøp av varer (Kjøpsloven) gjelder så langt Kjøpsordren eller Avtalen ikke angir avvikende bestemmelser.

LOVVALG OG VERNETING

Avtalen skal reguleres av og tolkes i samsvar med norsk rett.

Enhver tvist som måtte oppstå mellom Partene skal søkes løst i minnelighet. Dersom tvisten ikke løses ved forhandlinger, kan hver part kreve saken avgjort med bindende virkning for norske domstoler med Romsdal tingrett som rett verneting.